

Wanda Szulowska

Instytut Sławistyki

Polska Akademia Nauk w Warszawie

DOI: 10.14746/psj.2014.XXVII.14

Nazwiska z sufiksem *-(ow)ic(z)/-(ew)ic(z)* w parafii św. Wojciecha w Poznaniu (XVII–XVIII wiek)

Nazwiskom patronimicznym z sufiksami *-(ow)ic(z)/-(ew)ic(z)* poświęcono w literaturze onomastycznej już wiele artykułów. Jednym z powodów, dla których tego typu nazwiska są omawiane, jest m.in. to, że wielu badaczy uważa je za nazwiska mieszczańskie. Na konferencji, która odbyła się w Poznaniu w 2009 r., aż dwa wystąpienia poświęcone były rozważaniom, czy tak rzeczywiście jest. Zarówno Małgorzata Magda-Czekaj¹, jak i Ewa Wolnicz-Pawłowska² — po przeanalizowaniu monografii pochodzących z różnych stron Polski — zgodnie doszły do wniosku, że tego typu nazwisk nie można uznać za mieszczańskie. Pierwsza z wymienionych Auterek pisze: „Na przestrzeni trzech wieków, w których żyło co najmniej kilkanaście pokoleń, można powiedzieć, że w dobie średniopolskiej w miastach nie dominowała formacja na *-owicz*”³, druga zaś dodaje: „[...] stereotyp mieszczańskiego nazwiska na *-owicz*, *-ewicz* ukształtował się chyba dopiero w wieku XVII–XVIII pod wpływem nazewnictwa Warszawy, a to z kolei pozostawało pod urokiem kresowych nazwisk szlacheckich z sufiksami *-owicz*, *-ewicz*. Materiał źródłowy nie potwierdza jednak przekonania, że dla polskich mieszczan typowe było takie właśnie nazwisko”⁴.

W swoim przyczynku chciałabym dokonać szczegółowej analizy nazwisk z tym sufiksem choćby z tego względu, że w dotychczasowych opracowaniach

¹ M. Magda-Czekaj, *Nazwiska na -owicz(z) z wybranych miast Polski od XVI do XVIII wieku*, w: *Miasto w perspektywie onomastyki i historii*, red. I. Sarnowska-Gieffing i M. Graf, Poznań 2010, s. 187–196 (tu też podana bibliografia dotychczasowych prac).

² E. Wolnicz-Pawłowska, *Czy istnieje polskie nazwisko mieszczańskie?*, w: *Miasto...*, s. 269–278.

³ M. Magda-Czekaj, *Nazwiska...*, s. 194.

⁴ E. Wolnicz-Pawłowska, *Czy istnieje polskie nazwisko mieszczańskie...*, s. 277.

dane z szeroko rozumianej Wielkopolski podawane są z materiałów z Kalisza i Bydgoszczy, a do Poznania odnosi się tylko Zofia Kaleta, która — na podstawie osiemnastowiecznych poznańskich inwentarzy mieszczańskich — stwierdza, że „Typ na *-owicz/-ewicz* jest znacznie rzadszy i obejmuje 10% (35) osób, przy czym sufix dodawany jest również głównie do nazw odapelatywnych [...]”⁵. Korzystam z materiałów zawartych w słowniku rozprawy doktorskiej Anety Kołodziejczyk-Trawińskiej *Nazwiska mieszkańców Poznania od XVII do XVIII wieku w świetle ksiąg metrykalnych parafii św. Wojciecha*, napisanej pod kierunkiem szanownej Jubilatki, prof. dr hab. Ireny Sarnowskiej-Gieffing⁶ i obronionej w Poznaniu w roku 2012.

W sumie w parafii św. Wojciecha zapisano 554 nazwiska⁷ z sufiksem *-(ow)ic(z)/-(ew)ic(z)* typu patronimicznego oraz dwa: *Kondorłowicz* 1639 i *Kłodawicz* 1693, motywowane przez nazwy miejscowe. Tworzą one ponad 10% wszystkich wynotowanych w tej parafii antroponimów i tym samym potwierdzają wyniki analizy dokonanej przez Z. Kaletę. W XVII w. wystąpiło 286, a w XVIII — 268 nazw tego typu. Tworzono je przede wszystkim od podstaw apelatywnych, rzadziej odimiennych, ale także od nazw etnicznych i nazw zawodu. Podstawami tych nazwisk były również nazwy osobowe pochodzenia niemieckiego i łacińskiego.

Ponad połowa — 323 nazwiska (169 + 154) — jest motywowana przez apelatwy antroponimiczne. Są to m.in.: w XVII w.: *Kląskanowicz* 1610, *Boczkowicz* 1615, *Baranowicz* 1623, *Wrzaskowicz* 1635, *Głuchowicz* 1639, *Przybyłowicz* 1640, *Dzikowicz* 1642, *Sękowicz* 1642, *Vszkowicz* 1642, *Czaplic* 1644, *pytliewicz* 1646, *Bielichowicz* 1647, *Chrostkowicz* 1649, *Cieplewicz* 1652, *Cwiekowicz* 1663, *Dymkowicz* 1664, *Wilczkiewicz* 1665, *Łuszczkiewicz* 1668, *Ruchowicz* 1671, *Jastrzebowicz* 1674, *Piątkiewicz* 1677, *Dziębowicz* 1683, *Szostakowicz* 1687, *Szafrankowicz* 1688, *Ruszkiewicz* 1691, *Kotowicz* 1692, *Vronowicz* 1692, *Głębowicz* 1695, *Kaczorkowicz* 1698, *Kamieniewicz* 1700 oraz w XVIII w.: *We-sołowicz* 1701, *Losowicz* 1702, *Foremnic* 1703, *Haldrowicz* 1704, *Smutnic* 1705, *Grędowicz* 1707, *Kłosiewicz* 1708, *Dorszewicz* 1710, *Kurkowicz* 1711, *Nowakowicz* 1712, *Leszczyniewicz* 1713, *Ogrodowicz* 1764, *Wolkowicz* 1765, *Zielinkiewicz* 1768, *Zołądkiewicz* 1768, *Karaskiewicz* 1770, *Sarniewicz*

⁵ Z. Kaleta, *Ewolucja nazwisk słowiańskich*, Kraków 1991, s. 153.

⁶ Niniejszym dziękuję za zgodę Pani Promotor na wykorzystanie nazw zawartych w „Słowniku” tej rozprawy. Jednocześnie zaznaczam, że Autorka rozprawy ani nie omówiła struktury i znaczenia analizowanych onimów jako oddzielnej grupy nazw, ani nie poruszyła problematyki patronimów jako kategorii istotnej dla nazewnictwa miejskiego. Niniejszy przyczynek ma na celu przedstawienie szczegółowej charakterystyki tej kategorii antroponimów.

⁷ Zdaję sobie sprawę z tego, że terminu *nazwisko* używam tu trochę z wyprzedzeniem. Na pewno ten poimienny element identyfikacyjny nie spełniał wówczas wszystkich dzisiejszych cech definicyjnych tej kategorii nazw, ale był już w znacznej mierze dziedziczny, choć mógł podlegać jeszcze wahaniom w budowie morfologicznej.

1776, *Odorowicz* 1784, *Ptaskiewicz* 1785, *Gajewicz* 1787, *Myszkiewicz* 1788, *Gnadkiewicz* 1789, *Dudkiewicz* 1790, *Szaleiewicz* 1791, *Słomowicz* 1793, *Językiewicz* 1794, *Klonowicz* 1796, *Szkaradkiewicz* 1797, *Mączkiewicz* 1799.

Przez imiona motywowanych jest 167 nazwisk (80 + 87), w tym w XVII w. imiona metrykalne stanowiły podstawę 27 nazwisk, np.: *Adamowicz* 1609, *Januszewicz* 1634, *Tomaszewicz* 1645, *Stephanowicz* 1646, *Urbanowicz* 1648, *Łukaszewicz* 1649, *Ambroziewicz* 1668, *Gawłowicz* 1694, *Grzegorzewicz* 1695, *Markowicz* 1699, a hipokorystyka — 53, m.in.: *Jaroszkwicz* 1637, *Leskowicz* 1641, *Wielichowicz* 1645, *Gawelkiewicz* 1647, *Więckowicz* 1670, *Franckowicz* 1674, *Maroszewicz* 1678, *Kubkowicz* 1683, *Stankowicz* 1687, *Bronkowicz* 1697, *Przyborowicz* 1698, *Czarkowicz* 1699. W XVIII w. imię metrykalne stanowiło podstawę tylko 20 antropimów, np.: *Wawrzynowicz* 1703, *Piotrowicz* 1707, *Maciewicz* 1761, *Chrystofowicz* 1766, *Danielewicz* 1782, *Pawłowicz* 1787, *Filipowicz* 1788, *Mikołajewicz* 1797, hipokorystyka zaś — 67 nazwisk, np.: *Balcerkowicz* 1704, *Szymkowicz* 1704, *Bartoszewicz* 1710, *Mieczkiewicz* 1763, *Maszkiewicz* 1764, *Paszkiwicz* 1764, *Staniszewicz* 1768, *Staniewicz* 1770, *Waskiewicz* 1778, *Deniszewicz* 1793.

Podstawami nazwisk z suf. *-(ow)ic(z)/-(ew)ic(z)* tylko w jednym wypadku było pełne imię słowiańskie: *Woyciechowicz* 1662. Dość często, bo aż w 40 nazwiskach, w ich podstawie występuje forma hipokorystyczna od słowiańskich imion złożonych, m.in.: w XVII w.: *Jaroszkwicz* 1637, *Leskowicz* 1641, *Pelkowicz* 1665, **Czeszkowicz*⁸ 1667, *Borkowicz* 1687 (o ile to nie : ap. *borek*); *Slawkowicz* 1687, *Bronkowicz* 1697; oraz w XVIII w.: **Rodowicz* 1704, *Reszewicz* 1777, **Świątkiewicz* 1783, *Reszkiewicz* 1796, *Stankiewicz* 1798.

Jedno nazwisko utworzono od określenia *Wielki Jan*: **Wielkojanowicz* 1769. W podstawie trzech nazwisk można upatrywać imion żeńskich: *Helenowicz* 1702 i *Sabinowicz* 1703 oraz *Sabiniewicz* 1705. Wprawdzie SSNO⁹ notuje (ze znakiem zapytania) n. os. *Helen*, istnieje też męska odmiana im. *Sabina*, ale obie te formy męskie na gruncie polskim byłyby wyjątkowe.

Nazwy zawodu jako podstawy motywacyjne nazwisk występują w 10 antropimach w XVII w., np.: *Koniuszewicz* 1677, *Strozewicz* 1680, *Mielcarzowicz* 1687, *Pastorowicz* 1689, *Owczarowicz* 1696, **Kantorowicz* 1697; w XVIII w. 7 nazwisk jest motywowanych w ten sposób. Są to: **Wosniewicz* 1778, **Marszantowicz* 1781, *Slusarzewicz* 1782 i *Slosarzewicz* 1788, **Sołtyskiewicz* 1784, *Kramarkiewicz* 1790, *Kowalewicz* 1791.

Cztery nazwiska z omawianymi sufiksami są motywowane przez nazwę etniczną: *Mazurowicz* 1655, *Cyganowicz* 1661, **Włochowicz* 1670 oraz *Polakowicz* 1711.

⁸ Formy z * są odtworzone z form odmeżowskich, patronimicznych (panieńskich) lub form pluralnych.

⁹ *Słownik staropolskich nazw osobowych*, red. W. Taszycki, t. I–VII, Wrocław 1965–1987.

Sufiks *-(ow)ic(z)/-(ew)ic(z)* tworzył też nazwy hybrydalne, w których podstawą motywacyjną są nazwy obce, częściej niemieckie (22), np. **Jurgowicz* 1655, *Angierowicz* 1683, *Ungerowicz* 1683, *Majchrowicz* 1685, **Wulfowicz* 1689 i **Wolfowicz* 1690, *Bakerkowicz* 1695 oraz **Tylewicz* 1702, *Weserowicz* 1703 **Achowicz* 1769, **Wolficz* 1772, **Zejdlie* 1773, **Fiszlerowicz* 1775, rzadziej łacińskie (5): *Muratowicz* 1669, *Tynktorowicz* 1671, **Fratkowicz* 1703, **Akwicz* 1714 i *Liberowicz* 1786.

Nazwiska z prostym, pierwotnym sufiksem *-ic* notowane są sporadycznie, zarówno w XVII, jak i w XVIII w. Są to: *Czaplic* 1644, *Sliwic* 1665 oraz *Panwic* 1787 i *Leszczyc* 1790. W postaci nowszej *-icz* występuje w nazwach: **Drabicz* 1683 oraz *Sodolicz* 1703, *Glaubicz* 1764, **Wolficz* 1772, **Grabicz* 1784, *Drewicz* 1791 oraz *Bewicz* 1794. W 1644 r. zapisano onim *Lambic//Lambicz*. Jak wynika z wynotowanych zapisów, pierwotna repartycja sufiksu *-ic* zachowana jest tylko w nazwiskach z XVII w., wówczas utworzono je od podstaw zakończonych na *-a*.

Nazwiska z rozszerzonym sufiksem *-owic/-ewic* (z zachowanym wygłosowym *-c*) w badanym dokumencie częściej zapisywano w XVII w. Z pierwszej połowy tego wieku pochodzi 18 form, np.: *Kłaskanowic* 1610, **Wu(s)owic* 1639, *Jurszkowic* 1640, **Jaskółkowic* 1643, *Kotkowic* 1644, *Kwapiszewic* 1644, *Rozewic* 1644, **Szyszkowic* 1645, *Olexewic* 1647, z drugiej - 8, np. **Szychowic* 1653, *Lentowic* 1659, **Rurkowic* 1665, *Wilczkiewic* 1665. Z XVIII w. i to z drugiej jego połowy poświadczane są tylko 4 nazwy: *Flamowic* 1767, *Ritowic* 1768, **Zejdlie* 1773 i *Janowic* 1795. Wystąpiły też zapisy oboczne (9 razy), w których występuje zarówno starsza, jak i nowsza postać sufiksu, przy czym należy dodać, że w trzech przypadkach najpierw zanotowano nazwę z sufiksem *-owicz/-ewicz*: **Cieslewicz* 1646 // *Ceslewic* 1647, *Jarząbkowicz* 1639 i 1641 // *Jarząbkowic* 1641, *Wrzoskowicz* 1635 // *Wros(z)kowic* 1644, 1645 i 1674.

W 229 nazwiskach sufiks *-owic(z)/-ewic(z)* dodawany był do podstaw z wygłosowym *-k*. W XVII wieku dominuje suf. *-owicz*. Sufiks *-ewicz* w tej pozycji wystąpił tylko w 16 nazwach. Najwcześniejsze zapisy pojawiają się około połowy tego wieku: **Bujakiewicz* 1640 (ale **Bujakowicz* 1651), *Tomaszkiewicz* 1648, *Markiewicz* 1649 i *Rudkiewicz* 1655. Odwrotna sytuacja jest w wieku XVIII, w którym dominują derywaty z suf. *-ewicz* po wygłosowym *-k*. Tym razem zapisano tylko 16 nazwisk z suf. *-owicz*, połowę z nich - w pierwszej dekadzie tego wieku: *Dunkowicz* 1702, *Chodakowicz* 1703, **Fratkowicz* 1703, *We-sółkowicz* 1705, *Dyczkowicz* 1707, *Mankowicz* 1707, *Piaskowicz* 1707, *Perkowicz* 1708; najpóźniej: **Franciszkowicz* 1797 i **Pienieszkowicz* 1799 (ten ostatni zresztą z obocznie wcześniej zapisanym *Pyniązkiewicz* 1793).

Wahania form pojawiają się w całym analizowanym okresie, ale dotyczy to tylko 14 nazwisk. Zazwyczaj po wygłosowym *-k* najpierw pojawia się pierwotny, niemiękkący suf. *-owicz*, dopiero w późniejszych zapisach stosuje się nowszy w tej pozycji formant, np. *Jarząbkowicz* 1639 i *Jarząbkowic* 1641 // *Ja-*

rzambkiewicz 1641, *Laskowicz* 1652 // *Laskiewicz* 1777, *Swierkowicz* 1694 // **Swierkiewicz* 1771, *Wolkowicz* 1765 // **Wolkiewicz* 1784. Zdarza się jednak, że derywaty z suf. *-ewicz* zostały zapisane wcześniej, np. *Piątkiewicz* 1677 // *Piątkowicz* 1679, **Turkiewicz* 1701 // *Turkowicz* 1704, **Zaiączkiewicz* 1763 // *Zaiączkowicz* 1764, *Gładkiewicz* 1771 // *Gładkowicz* 1789.

Wyjątkowo w jednym przypadku, po dodaniu suf. *-ewicz* do podstawy z wygłosowym *-k-*, doszło do palatalizacji wygłosu: *Kaczmarek* 1639 // *Kaczmarzewicz* 1703.

Oboczność sufiksów występuje sporadycznie również po spółgłoskach miękkich i historycznie miękkich, np.: po *-j-*: *Maciewicz* 1761 // **Macieiwicz* 1763; po *-sz-*: *Łukaszewicz* 1649 // *Łukaszowicz* 1680, *Gruszowicz* 1655 // *Gruszewicz* 1701; a także po *-rz-*: *Owczarzewicz* 1672 // *Owczarowicz* 1696; po *-n-*: *Jabłonowicz* 1690 // *Jabłoniewicz* 1777, *Gostyniewicz* 1692 // *Gostynowicz* 1761, po *-s-*: *Kłosowicz* 1679 // *Kłosiewicz* 1708, a nawet po samogłoskowym wygłosie podstawy w formach *Olexewicz* 1647 // *Olexowicz* 1657 (możliwe: *Oleksy* i *Oleksa*) oraz *Sabinowicz* 1703 // *Sabiniewicz* 1705 (jeśli przyjmiemy, że podstawą jest imię żeńskie *Sabina*, a nie męskie *Sabin*).

Kolejnym zagadnieniem, które łączy się z omawianym typem nazwisk, jest znaczenie tego patronimicznego z pochodzenia formantu. Józef Bubak w swej monografii z Sądecczyzny stwierdza, że „Jego [tj. suf. *-owicz/-ewicz* — WS.] patronimiczne znaczenie w omawianym okresie (XV–XVII w.) nie podlega dyskusji”¹⁰. Również w spisie nazwisk żaków Akademii Zamojskiej formacje odjcowskie (tj. tworzone faktycznie od imienia ojca) poświadczane są jeszcze na początku XVIII w. (po raz ostatni w 1717 r.)¹¹. Ale czy w opisywanym materiale mamy tego bezsprzeczny dowód? Wydaje się, że z faktyczną funkcją patronimiczną mamy do czynienia w następującym przykładzie: *Famatus Mathias Pyniązkiewicz Lanio de Scivitate Posnan. cum sorore sua Germana Barbara Pyniązkowna* 1793, gdzie forma określenia poimennego rodzeństwa utworzona jest od nazwiska ojca *Pieniążek* typowymi dla obu rodzajów formantami: *-ewicz* — dla syna, *-owna* — dla córki. Nieco inna jest sytuacja w zapisach, w których wymiennie tę samą osobę określa się raz nazwą z formantem patronimicznym, raz bez niego, por.: *Joannes Hak alias pictore* // *Joannes Hac pictor* // *Joannes Hakiewicz pictor* [...] 1649 // *Joannis Hakowicz pistore* [! — WS] 1651. Podobnie jest w określeniu odmeżowskim, gdzie również poświadczane jest wymienne używanie form z formantem *-owicz/-ewicz* oraz bez nich, por.: *Anna Bujakowa Civis Posnan.* 1640 // *Anna Bujakiewiczowa Civis* [*Posnan.*] 1640.

¹⁰ J. Bubak, *Proces kształtowania się polskiego nazwiska mieszczańskiego i chłopskiego*, Kraków 1986, s. 76.

¹¹ W. Szulowska, *Nazwiska na -ic/-icz wśród studentów Akademii Zamojskiej (1595–1781)*, w: *Kontakty językowe polszczyzny na pograniczu wschodnim*, red. E. Wolnicz-Pawłowska, W. Szulowska, Warszawa 2000, s. 239–245.

Świadczy to już — moim zdaniem — o postępującym procesie dziedziczenia nazwisk. Dopóki żył ojciec, można było wymiennie używać obu form¹².

Więcej przykładów mamy na to, że omawiany formant częściej pełnił już funkcję strukturalną. Wskazują na to nazwiska, których podstawy równe są nazwom osobowym, nosieli, będących mieszkańcami tej samej parafii, przy czym różnica w czasie zapisu sugeruje właśnie raczej strukturalną niż patronimiczną funkcję formantu. Takich „par” jest w omawianym materiale 163. Większość przekształceń, swoistych nobilitacji nazwiska¹³, dokonała się już XVII w., np.: *Placzek* 1611 i *Plackiewicz* 1680, *Pastor* 1614 i *Pastorowicz* 1689, *Piątek* 1616 i *Piątkiewicz* 1677, *Mazur* 1626 i *Mazurowicz* 1655, *Przybel* 1628 i *Przybyłowicz* 1640, *Mielcarz* 1656 i *Mielcarzewicz* 1687 (a także *Mielcarzowicz* 1766), *Hoffman* 1678 i *Hofmanowicz* 1699, ale proces widoczny jest w ciągu obu wieków, np.: *Jozeph* 1613 i *Jozefowicz* 1794, *Nowak* 1617 i *Nowakowicz* 1712, *Ogrodowy* 1628 i *Ogrodowicz* 1764, *Mendora* 1647 i *Mendorowicz* 1703, **Polak* 1647 i *Polakowicz* 1711, *Juska* 1672 i *Juszkiewicz* 1764, *Hampel* 1699 i *Hamplewicz* 1798, a nawet kontynuowany — choć znacznie rzadziej — w wieku XVIII: *Ogórek* 1704 i *Ogurkiewicz* 1785, *Fischer* 1769 i *Fiszerowicz* 1775, *Kankie* 1783 i *Kankiewicz* 1785.

O strukturalnej funkcji formantu *-owicz/-ewicz* świadczy też jego nawarstwianie się na wtórne formanty patronimiczne z elementem *-k-* (lub hipokorystyczne formy imion, które można uważać za patronimy semantyczne): *Olek* 1616 i *Olkiewicz* 1795, *Mączka* 1623 i *Mączkiewicz* 1799, *Maśko* 1629 i *Maszkiwicz* 1764, *Mielcarek* 1642 i *Mielcarkowicz* 1686, *Pawlik* 1683 i *Pawlikiewicz* 1784, *Janke* 1684 i *Jankiewicz* 1791, *Iżyk* 1796 i *Izykiewicz* 1799.

W wielu wypadkach od tej samej podstawy tworzone są nazwiska „ulepszone” bądź przy pomocy suf. *-owicz/-ewicz*, bądź *-ski*, ale sama podstawa poświędzona nie została, por.: *Robakowski* 1635 i *Robakowicz* 1695, ale brak n.os. *Robak*; *Pytliewicz* 1646 i **Pytlewski* 1786, ale brak n.os. *Pytel*; *Sarnecki* 1704 i *Sarniewicz* 1776, ale brak n.os. *Sarna*; **Sinowski* 1633 i *Sinowycz* 1642, ale brak n. os. *Syn*.

Nazwiska obce polonizowano nie tylko przez dodanie suf. *-owicz/-ewicz* do obcej podstawy (patrz wyżej), ale również jedną z metod polonizacji była swoista derywacja wymienna, gdy dochodziło do zastępowania niemieckiej cząstki

¹² Profesor Kazimierz Rymut podczas jednej z konferencji onomastycznych opowiadał, że dopóki żył Jego ojciec, dopóty On był we wsi, skąd pochodził, nazywany *Rymucikiem*. Tu wprawdzie zastosowano patronim z nowszym formantem, ale mechanizm był ten sam. Podobna sytuacja występowała również w okresie średniopolskim na Mazowszu, analogiczne przypadki opisuje także J. Bubak we wspomnianej wcześniej monografii.

¹³ O podobnych procesach na Mazowszu por.: S. Dubisz, *O „nobilitacji” nazwisk mieszczan-skich na Mazowszu w XVII i XVIII wieku*, „Prace Filologiczne”, XXXII, s. 97–107 oraz E. Woźniak, *Sposoby identyfikowania osób w dwóch pabianickich księgach cechowych (XVI–XVIII w.)*, „Onomastica” XLVI, s. 221–243.

-man(n) polskim sufiksem, o którym mowa, np.: *Heyderman* 1651 — *Heydrowicz* 1696, a następnie dalsza nobilitacja tego nazwiska na *Heydroski* 1793.

I w końcu, przy pomocy sufiksu *-ewicz* utworzono zastępcze określenia wskazujące na wykonywany zawód: *Lutniewicz* 1664 — dla organisty i *Botkiewicz* 1796 — dla szewca.

Analiza siedemnasto- i osiemnastowiecznych nazwisk z pierwotnie patronimicznym formantem *-(ow)ic(z)/-(ew)ic(z)* z parafii św. Wojciecha w Poznaniu pokazała, że ten typ nazwisk stanowił nieco ponad 10% wszystkich zapisanych wówczas onimów, a tym samym potwierdziła uwagi dokonane wrywkowo dla XVIII wieku przez Zofię Kaletową. Potwierdziła również to, że były one derywowane przede wszystkim od nazw motywowanych przez apelatywa, co być może wskazywałoby na procesy nobilitacyjne, jakie dokonywały się wówczas również w wielu innych regionach Polski. Sufiks ten służył też polonizacji nazw obcych.

Do analogicznych wniosków, wynikających z analizy materiału w dwóch północnomazowieckich powiatach dochodzi w swej rozprawie doktorskiej Małgorzata Kucińska¹⁴. Również w tej części Mazowsza nazwiska z formantem *-(ow)ic(z)/-(ew)ic(z)* stanowią około 10% występujących tam onimów. Tworzone są głównie od podstaw odapelatywnych i współwystępują z nazwiskami tworzonymi przez dodanie wtórnych formantów z elementem *-k-*, bądź też równymi podstawie nazwisk sufiksalnych.

Jak się wydaje w XVII–XVIII w. mamy do czynienia ze zmianą funkcji sufiksu *-(ow)ic(z)/-(ew)ic(z)* na znacznym obszarze Polski z pierwotnie patronimicznej, wskazującej na relacje syn — ojciec, na strukturalną, polegającą przede wszystkim na dziedziczeniu bez zmiany nazwiska z tym formantem, ale też na tworzeniu nazwiska uznawanego za lepsze, odbiegające od często apelatywnej podstawy — zgodnie ze stereotypem nazwiska miejskiego, niezależnie od tego, co wykazują badania.

LITERATURA

- Bubak J., *Proces kształtowania się polskiego nazwiska mieszczańskiego i chłopskiego*, Kraków 1986.
- Dubisz S., *O „nobilitacji” nazwisk mieszczańskich na Mazowszu w XVII i XVIII wieku*, *Prace Filologiczne*, XXXII, s. 97–107.
- Kaleta Z., *Ewolucja nazwisk słowiańskich*, Kraków 1991.
- Kucińska M., *Nazwiska mieszkańców dawnych powiatów mławskiego i szreńskiego (XVII–XIX w.)*, rozprawa doktorska napisana pod kierunkiem W. Szulowskiej, obroniona w Olsztynie w 2013 r.

¹⁴ M. Kucińska, *Nazwiska mieszkańców dawnych powiatów mławskiego i szreńskiego (XVII–XIX w.)*, rozprawa doktorska napisana pod kierunkiem W. Szulowskiej, obroniona w Olsztynie w 2013 r.

- Magda-Czekaj M., *Nazwiska na -owic(z) z wybranych miast Polski od XVI do XVIII wieku*, w: *Miasto w perspektywie onomastyki i historii*, red. I. Sarnowska-Gieffing i M. Graf, Poznań 2010, s. 187–196.
- Słownik staropolskich nazw osobowych*, red. W. Taszycki, t. I–VII, Wrocław 1965–1987.
- Szulowska W., *Nazwiska na -ic/-icz wśród studentów Akademii Zamojskiej (1595–1781)*, w: *Kontakty językowe polszczyzny na pograniczu wschodnim*, red. E. Wolnicz-Pawłowska, W. Szulowska, Warszawa 2000, s. 239–245.
- Wolnicz-Pawłowska E., *Czy istnieje polskie nazwisko mieszczkańskie?*, w: *Miasto w perspektywie onomastyki i historii*, red. I. Sarnowska-Gieffing i M. Graf, Poznań 2010, s. 269–278.
- Woźniak E., *Sposoby identyfikowania osób w dwóch pabianickich księgach cechowych (XVI–XVIII w.)*, *Onomastica XLVI*, s. 221–243.

Wanda Szulowska

Surnames with suffixes *-(ow)ic(z)/ -(ew)ic(z)* in St. Adalbert Parish in Poznań (17th–18th centuries)¹⁵

The article refers to anthroponyms of patronymic type found in birth records of St. Adalbert Parish in Poznań dating from the 17th and the 18th centuries. The author analyses grounds on which this category of onyms was created and discusses the repartition of suffixes *-ic(z)* and *-owic(z)/-ewic(z)*. Attention is also drawn to the transition of anthroponyms with the suffixes in question from the patronymic to the structural surnames category, which was probably associated with the ennoblement of surnames that was observed in that period not only in Poznań alone.

Keywords: personal name, patronym, patronymic meaning of a suffix, structural meaning of a suffix, structure of a surname, ennoblement of surnames

¹⁵ Tłumaczyła Wiesława Łukasik.